

Primum non nocere regiones – są ważne dla rozwoju kraju i spójności Europy

ADAM STRUZIK

Marszałek Województwa Mazowieckiego, Wiceprezes Związku Województw RP

W przestrzeni publicznej, zwłaszcza na forum Unii Europejskiej, coraz częściej pojawiają się głosy o konieczności recentralizacji niektórych działań prowadzonych w ramach polityki spójności. Tymczasem centralne zarządzanie nie przyniosło społeczeństwu ani korzystnych doświadczeń, ani pozytywnych efektów. Powinniśmy zatem dążyć do jak najszybszego odwrócenia tego niebezpiecznego trendu. To właśnie zaufanie regionom jest rozwiązaniem. Należy postawić na ich zróżnicowany i duży potencjał, wszechstronne doświadczenia, często zaskakujące umiejętności, wysoką jakość kapitału ludzkiego – jednego z ważniejszych czynników sprawnego i efektywnego funkcjonowania – oraz otwartość na to, co nowe i pożyteczne.

Unia Europejska od początku funkcjonowania promuje politykę decentralizacji, mającą na celu umocnienie gospodarki regionów poprzez wzrost jej produktywności i innowacyjności. Już od XIX wieku region postrzegany był jako podstawowa jednostka terytorialna działalności gospodarczej i pogląd ten obronił się. Europejski Komitet Regionów (EKR) podkreśla fundamentalne znaczenie stosowania zasady „nie szkodzić regionom” oraz wzmacniania zdolności administracyjnych w celu zapewnienia odpowiedniego udziału władz lokalnych i regionalnych w realizacji polityki spójności. Decentralizacja i wdrażanie programów na poziomie regionalnym stanowią

fundament jej efektywności. Odstępstwo od tej zasady niesie ryzyko zmniejszenia skuteczności działań i ograniczenia wpływu obywateli na procesy rozwojowe, co mogłoby osłabić zaufanie do unijnych inicjatyw.

Regiony w obliczu zmian

Polskie regiony stoją w obliczu coraz większych wyzwań, co wynika z szeregu uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Refleksja na temat ich znaczenia i roli w rozwoju kraju nie może pomijać kontekstu europejskiego oraz wyzwań, z jakimi mierzymy się jako wspólnota państw. Są to m.in. długoterminowe wyzwania strategiczne, takie jak: niekorzystna sytuacja

demograficzna i zmiany klimatyczne. Malejąca przewaga gospodarcza Unii Europejskiej na rynku światowym też jest istotna. Należy tu dodać pojawiające się w ostatnich latach zjawiska, które w różnych wymiarach destabilizują Europę, m.in. kryzys migracyjny, pandemię COVID-19, wojnę na Ukrainie czy ostatnie zmiany w polityce międzynarodowej USA. Dodatkowo nad Unią Europejską wisi widmo kryzysu wewnętrznego, związanego z kwestionowaniem fundamentalnych dla Europy norm i wartości.

W świetle powyższych wyzwań pojawiają się głosy o konieczności rewizji polityki spójności (jej kształtu i celów), czemu sprzyja rozpoczęcie prac nad założeniami wieloletnich ram finansowych na lata 2028-2034.

Sygnały o planach centralizacji zarządzania funduszami europejskimi rodzą oczywisty sprzeciw ze strony regionów, które przez lata udowodniły, że nadzorując programy polityki spójności, wniosły istotny wkład w rozwój gospodarczy UE. Odebranie kluczowej roli w ich programowaniu i wdrażaniu byłoby działaniem niezrozumiałym i niepożądanym, godzącym w interes zarówno regionów, jak i Unii Europejskiej.

Regiony fundamentem demokracji

Koncepcja centralizacji polityki spójności wywołuje szereg wątpliwości. Może skutkować niepożądaną zmianą charakteru Wspólnoty, określonego w traktatach założycielskich. Podstawą funkcjonowania UE jest demokracja przedstawicielska, o czym mowa w art. 10 ust. 1 *Traktatu o Unii Europejskiej*¹. W ust. 3

wskazano, że każdy obywatel ma prawo uczestniczyć w życiu demokratycznym Unii, zaś decyzje na poziomie unijnym podejmowane są w sposób jak najbardziej otwarty i zbliżony do obywatela.

Sygnały o planach centralizacji zarządzania funduszami europejskimi rodzą oczywisty sprzeciw ze strony regionów, które przez lata udowodniły, że nadzorując programy polityki spójności, wniosły istotny wkład w rozwój gospodarczy UE.

Kluczowa we Wspólnocie jest także zasada partnerstwa, która zwiększa zbiorowe zaangażowanie w politykę Unii oraz odpowiedzialność za nią. Poszerza dostępną wiedzę, doświadczenie i spektrum poglądów na etapie projektowania i wdrażania polityki, a zarazem zapewnia większą przejrzystość procesów decyzyjnych. Zasada ta łączy w sobie – co niezmiernie ważne – równość kompetencji i prawo głosu, w tym także współodpowiedzialność za podejmowane decyzje.

Powyższe reguły znajdują odzwierciedlenie w dotychczasowych założeniach polityki spójności. Delegowanie kompetencji na poziom regionalny pozwala identyfikować potrzeby i wyzwania rozwojowe możliwie najbliżej obywateli, a dzięki temu trafnie definiować cele, wzmacniając skuteczność wdrażania europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Istotnym elementem tego rozwiązania jest także uwalnianie potencjału lokalnego kapitału społecznego, co jest istotnym czynnikiem stymulującym rozwój.

¹ *Traktat o Unii Europejskiej*, wersja skonsolidowana, 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=celex:12016ME/TXT> [dostęp online].

Należy mieć świadomość, że wszelkie próby wprowadzenia reform, które odbierałyby społecznościom lokalnym poczucie stanowienia o sobie, mogą skutkować pogłębieniem kryzysu demokracji i osłabieniem Unii Europejskiej.

Wspólnota silnych regionów

W sytuacji tak wielu dynamicznych zmian na świecie szczególnie ważne jest, by fundamenty Unii Europejskiej – a więc silne regiony – zachowywały stabilność. Należy wzmacniać synergii dwóch różnych poziomów zarządzania – krajowego i regionalnego. Poszczególne państwa skoncentrowane na celach strategicznych potrzebują władz samorządowych, które funkcjonują blisko obywateli i są zdolne do szybkiego reagowania na zachodzące zmiany, a w rezultacie – do kształtowania bardzo efektywnego mechanizmu wspierania i odciążania administracji centralnej.

Delegowanie kompetencji na poziom regionalny pozwala identyfikować potrzeby i wyzwania rozwojowe możliwie najbliżej obywateli, a dzięki temu trafnie definiować cele, wzmacniając skuteczność wdrażania europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Wszelkie próby wprowadzenia reform, które odbierałyby społecznościom lokalnym poczucie stanowienia o sobie, mogą skutkować pogłębieniem kryzysu demokracji i osłabieniem Unii Europejskiej.

Regiony wielokrotnie udowodniły swoją wartość w zakresie budowy silnej i zjednoczonej Europy. Polityka regionalna

ukierunkowana na umocnienie ekonomicznej i społecznej spójności oraz wielowymiarową współpracę w poszukiwaniu skutecznych rozwiązań przynosi efekty oraz sprzyja europejskiej integracji. Reprezentując interes obywateli, regiony nie budują kapitału na sporach politycznych, ale na dialogu, co zwiększa efektywność ich działań. Dodatkowo wnoszą szczególną jakość, charakterystyczną dla wspólnoty samorządowej: dbałość o interes wspólny, umiejętność znajdowania płaszczyzn współdziałania i budowania na tym, co łączy różne podmioty. Silna samorządność, oparta na decyzyjności, współodpowiedzialności, wzmacnianiu tożsamości, podmiotowości oraz sieci współpracy, powinna być w kolejnych latach drogowskazem dla budowania odporności Polski i Europy.

Trwałość rozwiązań panaceum dla regionów

Nierozstrzygnięte dylematy rodzą następujące pytania. Czy ważniejsze jest – właściwe dla modelu zdecentralizowanego – szybsze i bardziej elastyczne podejmowanie decyzji oraz lepsze dostosowanie polityki do lokalnych potrzeb, czy raczej – charakterystyczne dla modelu unitarnego – zapewnienie stabilności politycznej i ekonomicznej oraz koordynacji działań na płaszczyźnie europejskiej? Czy decentralizacja, w skrajnych przypadkach niosąca za sobą poczucie zagrożenia możliwością rozpadu, destrukcji społecznej i pogłębienia nierówności, może stanowić realną przeciwwagę dla centralizacji, pozbawionej co do zasady tego typu zagrożeń, ale wiążącej się z oderwaniem od lokalnych i regionalnych potrzeb oraz opinii wyrażanych przez społeczności?

Nie ulega wątpliwości, że regiony wymagają dalszego wzmocnienia, aby wciąż mogły efektywnie odpowiadać na wyzwania współczesności oraz uczestniczyć w transformacji i budowaniu odporności Unii Europejskiej. Szczególnie ważne jest, by czerpały one z trwałych i stabilnych rozwiązań kształtowanych przez lata oraz nie zmieniały swoich bazowych zasad i celów, ilekroć pojawią się nowe, nieprzewidziane zdarzenia. Nie należy odchodzić od koncepcji polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie, bowiem to właśnie ona daje regionom możliwość kreowania i wdrażania własnych wizji oraz nowatorskich rozwiązań.

Silna samorządność, oparta na decyzyjności, współodpowiedzialności, wzmacnianiu tożsamości, podmiotowości oraz sieci współpracy, powinna być w kolejnych latach drogowskazem dla budowania odporności Polski i Europy.

Regiony w ciągu ostatnich lat stały się trzonem Unii Europejskiej. To one wniosły

istotny wkład w jej rozwój gospodarczy.

Na potrzeby polityki regionalnej powołano szereg unijnych instytucji. Przedstawiciele europejskich regionów są zaangażowani w rozmaite fora współpracy, przyczyniając się do podejmowania właściwych decyzji.

Utrzymanie siły i skuteczności regionów wymaga stabilnych uwarunkowań instytucjonalno-prawnych. To zdecydowanie największe wyzwanie, przed jakim stoją decydenci odpowiedzialni za przyszłość polityki spójności w Unii Europejskiej na rzecz wspólnych wartości. W Polsce doceniamy znaczenie samorządności; mamy świadomość jej wagi i wpływu na rozwój kraju, a także ogromnego znaczenia dla zrealizowanej z sukcesem transformacji ustrojowej i społeczno-gospodarczej. Jako lekarz i Przedstawiciel Prezydium Europejskiego Komitetu Regionów oraz Samorządu Województwa Mazowieckiego, uważam ideę integracji europejskiej za jeden z bardziej światłych pomysłów XX wieku, odnoszących się do rozwoju gospodarczego i społecznego Europy. Co za tym idzie – panaceum na trwałość regionów powinna być zasada *primum non nocere*. ■

O AUTORZE

Adam Struzik – lekarz, samorządowiec i społecznik, parlamentarzysta, polityk. Wieloletni Członek Europejskiego Komitetu Regionów i jego prezydium. Animator współpracy kulturalnej, naukowej i biznesowej. Inicjator projektów i programów, związanych m.in. ze zwiększeniem innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu, z e-rozwojem i bezpieczeństwem. Angażuje się w sprawy regionu – jego zrównoważony oraz dynamiczny, wieloaspektowy rozwój; dba o efektywną strategię prorozwojową oraz budowanie społeczeństwa informacyjnego, obywatelskiego. Promuje ideę samorządności, stawia na współpracę, kształtując społeczną kreatywność oraz lokalne partnerstwo w myśl zasady „rzetelne informowanie – otwarte słuchanie”. Od grudnia 2001 r. nieprzerwanie pełni funkcję Marszałka Województwa Mazowieckiego. Za swoją działalność wyróżniony wieloma odznaczeniami. Trzykrotnie wybrany najlepszym marszałkiem w ogólnopolskim plebiscycie organizowanym przez serwis PortalSamorzadowy.pl. Honorowy obywatel wielu mazowieckich miast i gmin.

Partnerzy

2000-2025 LAT
POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

Lubuskie
Warte zachodu

Mazowsze.
serce Polski

POBIERZ CAŁĄ PUBLIKACJĘ

www.kongresobywatelski.pl

